

Skoðunarhandbók – leiðbeiningar um skoðun

Sauðfé og geitur

Nóvember 2016

Efnisyfirlit

1. Inngangur	3
1.1. Lagagrunnur	3
1.2. Verklag	3
1.3. Framkvæmd skoðunar	4
1.3.1. Undirbúningur og skipulag skoðunar.....	4
1.3.2. Verklag við synjun aðgangs að starfsstöðinni	5
1.3.3. Framkvæmd skoðunar	5
1.3.4. Myndatökur.....	6
1.3.5. Skoðunarskýrsla	6
1.3.6. Næsta skoðun - frestur til úrbóta.....	6
1.3.6. Samantekt	6
1.3.7. Gjaldtaka	7
1.3.9. Viðhalds- og úrbótaáætlanir	7
1.4. Mat á athugasemdum og eftirfylgni	8
1.4.1. Mat á athugasemdum og skoðunatriði	8
1.4.2. Eftirfylgni – þvingunaraðgerðir	8
II. Þáttur - Fóður.....	13
1.1. Inngangur.....	13
1.1. Lagagrunnur	13
1.2. Mat á athugasemdum við skoðunatriði	13
4. Byggingar og búnaður	14
4.22. Meindýr / smitvarnir	14
4.22.1. Meindýr / smitvarnir	14
4.23. Þrif.....	14
4.23.1. Verklag þrifa	14
4.26. Aukaafurðir úr dýrum, úrgangur og/eða mengandi efni	14
4.26.1. Verklag við Aukaafurðir úr dýrum (ABP), úrgangur og/eða mengandi efni.....	14
5. Vörumeðferð.....	15
5.24. Umbúðir og beit	15
5.24.1. Verklag við umbúðir og beit	15
5.24.2. Aðskilnaður í geymslu og meðferð fódurs	15
5.24.3. Skráningar á notkun plöntuvarnarefna og sæviefna	15
5.24.4. Skráningar á notkun sáðvöru	15
6. Framleiðslustjórnun	15
6.21. Móttaka.....	15
6.21.2. Skráningar við móttöku	15
III. Þáttur - Hollustuhættir við kjötframleiðslu.....	17
1.1. Inngangur.....	17
1.1. Lagagrunnur	17
1.2. Mat á athugasemdum við skoðunatriði	18
4. Byggingar og búnaður	19
4.32. Umhverfi	19
4.32.1 Umhverfi útihúsa.....	19

5. Vörumeðferð.....	19
5.33. Dýr – sjúkdómar / lyf	19
5.33.1. Sjúkdóma- og lyfjaskráning.....	19
7. Neytendavernd	20
7.31. Rekjanleiki	20
7.31.1. Merking gripa.....	20
7.31.2. Hjarðbók.....	20
7.31.3. Úrbætur	21
IV. Þáttur - Dýravelferð.....	22
1. Inngangur	22
1.1. Lagagrunnur	22
1.2. Mat á athugasemdum við skoðunatriði	22
8. Dýrasjúkdómar	23
8.45. Smitvarnir	23
8.45.1. Kaup og sala gripa.....	23
8.45.2. Smitgát á býlinu	23
8.45.3. Dýrahæ.....	23
8.45.4. Bólusetning gegn garnaveiki.....	23
9. Velferð.....	24
9.41. Skipulag/þekking/þjálfun/hæfni	24
9.41.1. Verklag / þekking og geta	24
9.42. Byggingar	24
9.42.1. Gólf.....	24
9.43. Búnaður.....	24
9.43.4. Loftgæði og loftræsting	24
9.43.5. Smitvarnir	25
9.44. Aðbúnaður, umhirða og velferð.....	25
9.44.1. Fóðrun og brynning.....	25
9.44.2. Hreyfigeta	26
9.44.3. Eigið eftirlit.....	26
9.44.4. Hreinleiki dýra / legusvæða.....	26
9.44.5. Klauf- og hornhirða	26
9.44.6. Rými og þéttleiki í stúfum / legurými.....	27
9.44.7. Útivist.....	27
9.44.8. Hljóðmengun	27
9.44.10. Húð og ull	27
9.44.12. Aðgerðir	27
9.44.13. Aflífun	28
9.80. Úrbætur	28
9.80.1. Úrbætur.....	28
V. Þáttur - Gæðastýring.....	29
1.1. Inngangur	29
1.1.1. Ástand girðinga.....	29
1.1.2. Ástand umhverfis við mannvirki	29
1.1.3. Umhirða og uppröðun lausra hluta.....	29
1.1.4. Gæðahandbók.....	30

1. Inngangur

Skoðunarhandbók þessi er ætluð starfsmönnum Matvælastofnunar sem starfa við leyfisveitingar og eftirlit hjá aðilum í frumframleiðslu sem halda dýr, framleiða matvæli úr dýraafurðum og fóður og eru undir eftirliti Matvælastofnunar skv. lögum nr. 55/2013 um dýravelferð, nr. 25/1993 um dýrasjúkdóma og varnir gegn þeim, um matvæli nr. 93/1995 og nr. 22/1994 um fóður. Eftirlitsaðilum ber að framfylgja lögum og skulu annast opinbert eftirlit í samræmi við skjalfestar verklagsreglur sem í eru fyrimæli til starfsfólks sem sinnir opinberu eftirliti.

Tilgangur bókarinnar er að veita starfsfólki sem starfar við eftirlit með frumframleiðslu leiðbeiningar um hvernig skuli skipuleggja og framkvæma leyfisúttektir og samræmt eftirlit.

Leiðbeiningar þessar koma ekki í stað ákvæða í lögum og reglugerðum.

Skoðunarhandbókinni er skipt í inngang og fjóra efnisþætti:

- II. þáttur fjallar um eftirlit með fódri á búum
- III. þáttur fjallar um eftirlit með hollustuháttum á búum
- IV. þáttur fjallar um eftirlit með dýravelferð og smitvarnir á búum
- V. þáttur fjallar um gæðastýringu

1.1. Lagagrunnur

Sjá undir hverjum þætti.

1.2. Verklag

Gæðakerfi Matvælastofnunar byggir á verklagsreglum, vinnulýsingum og leiðbeiningum ásamt eyðublöðum og gátlistum. Skoðunarhandbækur eru leiðbeiningaskjöl í gæðahandbók Matvælastofnunar. Þessi handbók er leiðbeiningaskjal með auðkennið LBE-114 Sauðfé – skoðunarhandbók. Hún er til stuðnings vinnulýsingu VLÝ-002 Eftirlit; sláturhús, vinnsla matvæla og fódurs sem tilheyrir verklagsreglu VLR-021 Eftirlit. Beiting þvingunaraðgerða fer eftir verklagsreglu VLR-022. Þegar grunur er um mögulegt brot á velferða dýra er unnið samkvæmt verklagi í VLY-045 um úrvinnslu dýravelferðarmála. Hún tilheyrir VLR-021 Eftirlit.

Útgáfa leyfa til frumframleiðslu afurða úr dýrum, öðrum en sauðfé og hrossum, fer eftir verklagsreglu VLR-017.

Við skoðanir er stuðst við gátlista fyrir viðkomandi dýrategund. Niðurstöður skoðunar eru færðar í eftirlitsgagnagrunninn ÍsLeyf.

II. þáttur Fóður og III. þáttur Hollustuhættir eru í meginráttum byggðir upp á fimm köflum.

1. Inngangur
4. Byggingar, búnaður og umhverfi
5. Vörumeðferð, s.s umhirða gripa og geymsla á fódri
6. Framleiðslustjórnun
7. Neytendavernd

Kaflar 4-7 lýsa kröfum sem gerðar eru til þess efnis sem kaflinn fjallar um og hvernig eftirliti er háttáð. Hverjum kafla er skipt upp í mismunandi marga undirkafla, sem hver um sig samanstendur af nokkrum skoðunatriðum.

IV. þáttur Dýravelferð (aðbúnaður og velferð dýra, smitvarnir) er byggður upp á þremur köflum, en þar er sama fyrirkomulag varðandi kaflaheiti og undirkafla eins og útskýrt er hér að ofan. Kaflarnir í IV. þætti heita

- 4. Byggingar og búnaður
- 8. Dýrasjúkdómar
- 9. Velferð (Aðbúnaður, umhirða og velferð dýra)

1.3. Framkvæmd skoðunar

Tilfni skoðana getur verið mismunandi, s.s.

- Reglubundin skoðun
- Eftirfylgniskoðun
- Ábending/kvörtun
- Sýnataka
- Umbeðin
- Annað

1.3.1. Undirbúningur og skipulag skoðunar

Að jafnaði gildir sú regla að framkvæma skoðun án þess að gera boð á undan sér, þó getur verið nauðsynlegt að hafa samband við umráðamann/rekstraraðila áður en mætt er á staðinn til að tryggja viðveru hans eða fulltrúa. Ef umráðamaður/rekstraraðili eða fulltrúi hans er ekki viðstaddur skal óskað eftir leyfi hans til að framkvæma skoðunina. Í skoðunarskýrslu skal þess getið hverjir voru viðstaddir við skoðun.

Skipulag eftirlitsferða

Við skipulag og undirbúning skal styðjast við vinnulýsingu VLY-002 í gæðahandbók. Æskilegt er að fara í reglubundið eftirlit á þeim árstíma þegar sauð- og geitfé er inni. (IV. Þáttur Dýravelferð).

Áður en farið er í eftirlit skal athuga eftirfarandi atriði:

- Niðurstöður úr síðustu skoðun
- Kanna hvort búið sé í gæðastýringu í sauðfjárrækt
- Kanna hvort umráðamanni beri að bólusetja við garnaveiki og hvort því hafi verið framfylgt
- Upplýsingar úr búfjárefirlitsgagnagrunninum bustofn.is (fjöldi dýra á búinu og fóðurstaða)

Eftirfarandi þarf að hafa meðferðis:

- Skilríki frá Matvælastofnun
- Sauðfé – gátlisti, GAT-047
- Tæki s.s. hitamæli, rakamæli, ljósmæli, gasmæli, vasaljós og málband/lasermæli.

- Sýnatökuútbúnað ef um sýnatökur er að ræða
- Hrein hlífðarföt (hlífðargalli og stígvél). Æskilegt að nota einnota skóhlífar að auki og að hafa einnota hlífðarföt til vara
- Spjaldtölva þar sem það á við
- Myndavél
- Eyðublað „Tilkynning Handlagning lyfja“, EBL-019

Fagleg nálgun:

- Skoðunarmaður kynnir sig og lýsir tilgangi og fyrirkomulagi skoðunar fyrir umráðamann/rekstraraðila
- Umráðamaður/rekstraraðili er upplýstur um að heimild sé fyrir myndatökum við skoðun
- Sé vitað um eða grunur er um smitsjúkdóm á býlinu skal gera sérstakar varúðarráðstafanir
- Bíll skal vera hreinn, bæði að utan og innan
- Séu fleiri með í för við skoðun, skulu þeir kynntir umráðamanni/rekstraraðila
- Skoðunarmaður má ekki að hafa gæludýr með við skoðun
- Stígvél skulu þvegin áður en farið er úr gripahúsinu, ef ekki er notast við einnota hlífðarföt

1.3.2. Verklag við synjun aðgangs að starfsstöðinni

Samkv. matvælalögum er matvælafyrirtækjum skylt að veita óhindraðan aðgang til eftirlits á þeim stöðum þar sem framleiðsla eða dreifing matvæla á sér stað (1. mgr. 24. gr. matvælalaga). Enn fremur kemur fram að opinberum eftirlitsaðila skuli heimill aðgangur til skoðunar og eftirlits, þar á meðal töku sýna og myndatöku, að öllum þeim stöðum sem lög þessi og stjórnvaldsreglur ná yfir og er heimilt að leita aðstoðar lögreglu ef með þarf (1. mgr. 30. gr. b sömu laga). Ekki er krafist dómsúrskurðar. Skoðunarmaður sem er synjað um aðgang að matvælafyrirtæki vinnur skv. vinnulýsingu [VLY-051](#).

Skv. 34. gr. laga um velferð dýra kemur fram að MAST sé heimilt að fara í eftirlitsheimsóknir á hvern þann stað sem dýr eru haldin til að kanna aðstæður og aðbúnað þeirra og við beitingu þvingunarúrræða. Ekki er heimilt að fara í þessum tilgangi m.a. í útihús án samþykkis eiganda nema að fengnum dómsúrskurði. Ef grunur er um alvarlegt brot er heimilt að leita aðstoðar lögreglu til að fara inn í útihús án dómsúrskurðar ef brýn hætta er talin á að bið eftir úrskurði valdi dýrum sem í hlut eiga skaða.

1.3.3. Framkvæmd skoðunar

- Dagsetning skoðunar skal skráð
- Farið yfir grunnupplýsingar um eftirlitsstaðinn í ÍsLeyfi, s.s. kennitölu og nafn umráðamanns/rekstraraðila, símanúmer, netfang o.fl.
- Skýringar á frávikum skal skrá við viðeigandi skoðunaratriði. Skrá skal hvað er athugavert en ekki tillögur að lausnum
- Forðist deilur, reynið frekar að upplýsa um tilgang
- Við ógnandi framkomu umráðamanns/rekstraraðila ber að hætta skoðun, skrá þá niðurstöðu og ráðfæra sig við næsta yfirmann
- Að lokinni skoðun fer skoðunarmaður yfir framkomin frávik með umráðamanni/rekstraraðila. Skýringar hans, ef einhverjar eru, skulu skráðar
- Skoðunarmaður upplýsir um atriði eins og afhendingu skýrslu, tímamörk á úrbótum frávika o.fl.

1.3.4. Myndatökur

Myndir geta verið gagnlegar og veita oft betri upplýsingar en texti. Hægt er að setja myndir inn á hvert skoðunatriði sem stuðning við lýsingu á athugasemd. Þar sem skoðun á býli með fjölbreytta starfsemi getur verið yfirgripsmikil er gott að nota myndir til minnis við skrif á skýrslu. Heimilt er skv. 1. mgr. 34. gr. laga um velferð dýra og 30. gr. laga um matvæli að taka myndir á vettvangi. Æskilegt er að taka myndir þegar um „Alvarlegt frávik“ er að ræða. Einnig er hægt að nota myndir sem sönnun þess að athugasemdum hafi verið sinnt og úrbótum lokið.

1.3.5. Skoðunarskýrsla

Þegar skýrslan hefur verið yfirfarin í ÍsLeyfi er hún send til umráðamanns/rekstraraðila í tölvupósti. *Skýrslan skal að öllu jöfnu vera send sjö virkum dögum eftir að skoðun fór fram.* Þegar umráðamaður/rekstraraðili opnar skýrsluna er staðfesting skráð í ÍsLeyf. Ef skýrslan er ekki opnuð eða ef umráðamaður/rekstraraðili er ekki skráður með netfang er skýrslan prentuð út og send viðkomandi í pósti. Skoðunarmaður sem skráir og sendir skýrslu er ábyrgur fyrir framkvæmdinni sem kemur fram hér að ofan.

1.3.6. Næsta skoðun - frestur til úrbóta

Tímasetning næstu skoðunar miðast út frá þeim skoðunatriðum sem hafa stysta tímafrestinn til úrbóta. Áætluð tímasetning á næstu skoðun, sem getur verið reglubundin eða eftirfylgni, kemur fram á fyrstu síðu skýrslunnar og hefur umráðamaður/rekstraraðili að jafnaði þann tímafrest til úrbóta.

Sé um eftirfylgni að ræða kemur fram á skýrslu áætluð dagsetning eftirfylgniskoðunarinnar. Sé um reglubundna skoðun að ræða leitast skoðunarmaður við að upplýsa umráðamann/rekstraraðila um áætlaða tímasetningu næstu skoðunar. Hafa ber í huga niðurstöður eftirlits og eftirlitsáætlun sem byggð er á áhættumati og grunneftirlitsþörf starfsstöðvarinnar.

1.3.6. Samantekt

Þegar það á við eru helstu niðurstöður skoðunarmanns teknar saman í lok skýrslugerðar og skráðar í „Aðrar athugasemdir/upplýsingar“. Þar er t.d. tekið fram:

- Hvað vel hefur verið gert
- Ábendingar um hvað mætti betur fara
- Áherslur skoðunarmanns um eftirfylgni – þvingunarúrræði, andmæli veitt á vettvangi o.s.frv.
- Nöfn annarra skoðunarmanna Matvælastofnunar en skýrsluhöfundar
- Leiðbeinandi umfjöllun um leyfi annarra yfirvalda t.d. heilbrigðiseftirlits sveitarfélaga á hverjum stað
Við áberandi hnignun beitolands, sem ekki gefur af sér næga beit fyrir það búfé sem þar gengur, skal senda ábendingu til Landgræðslunnar

Þegar það á við skal setja þennan texta inn í skýrslu, sjá nánar VLY-045

„Eftirlitsþegi/umráðamaður var upplýstur um að rökstuddur grunur væri um að hann hefði gerst sekur um lögbrot vegna (og nefna skoðunatriði) og var honum leiðbeint um réttindi sín þess efnis að hann hefði rétt til að neita að svara spurningum eða afhenda gögn eða muni um brotið. Þá var hann jafnframt upplýstur um að brotið gæti leitt til álagningar stjórnvaldsektar af hálfu Matvælastofnunar eða kæru til lögreglu.“

1.3.7. Gjaldtaka

Reglubundið eftirlit

Gjald fyrir reglubundið eftirlit með starfsstöðvum sem hafa verið áhættuflokkaðar er samkvæmt gjaldskrá. Aðeins er greitt fyrir eftirlit sem framkvæmt er á eftirlitsstað og greitt er fyrir hvern hafinn stundarfjórðung. Til viðbótar skal greiða akstursgjald fyrir hverja eftirlitsheimsókn samkvæmt reglugerð.

Tímar vegna reglubundins eftirlits áhættuflokkaðra starfsstöðva eru skráðir í „Tímar“ við úttekt. Sé framkvæmt viðbótareftirlit s.s. vegna blandaðrar starfsemi eða eftirlitsverkefna þá eru skráðir tímar í „Viðbótartímar“. Rauntími er skráður í „Viðbótartímar“, m.t.t. undirbúnings, aksturstíma, skoðunar og frágangs/skýrslugerðar.

Akstursgjald fylgir sjálfkrafa með skráningu á eftirliti.

Annað eftirlit

Tímar vegna eftirfylgniskoðana, ábendinga/kvartana, umbeðið o.s.frv. eru skráðir í „Tímar“ og reikna þarf með undirbúningi, aksturstíma, skoðun og frágangi/skýrslugerð. Gjald fyrir annað eftirlit er samkvæmt gjaldskrá.

Akstursgjald fylgir sjálfkrafa með skráningu á eftirliti.

Sé um skil á umbeðnum gögnum í kjölfar reglubundins eftirlits, þá er það skráð inn sem eftirfylgniskoðun og er hakað er „Afgreitt á skrifstofu“. Tími vegna umsýslu/frágangs/skýrslugerðar er skráður í „Tímar“ við úttekt. Ef hakað er við „Afgreitt á skrifstofu“ fylgir ekki með akstursgjald.

Að öðru leiti fer gjaldtaka vegna eftirlits eftir reglugerð um gjaldskrá fyrir eftirlit og aðra gjaldskylda starfsemi Matvælastofnunar, [sjá reglugerð](#).

Nánari leiðbeiningar er að finna [hér](#).

1.3.9. Viðhalds- og úrbótaáætlanir

Athugasemdir sem eru færðar inn í viðhalds- og úrbótaáætlanir úr eigin athugunum umráðamanni/rekstraraðila, metast ekki til frávika, nema þau séu komin fram yfir áætlaðan tíma eða ef áætlunin ber með sér að ekki sé eftir henni farið varðandi viðhald og úrbætur athugasemda.

Taka skal mið af viðhalds- og úrbótaáætlun í þeim tilvikum þegar unnið er að úrbótum til lengri tíma. Athugasemd sem er þegar á úrbótaáætlun hjá umráðamanni/rekstraraðila, skal skrá á skýrslu sem „Úrbótaáætlun“ ásamt dagsetningu en ekki sem „Frávik“.

1.4. Mat á athugasemdum og eftirfylgni

Meðan á skoðun stendur skráir skoðunarmaður allar athugasemdir hjá sér. Athugið að skilgreiningar á „Frávik“ og „Alvarlegt frávik“ er ekki sú sama í þáttum II. Fóður og III. Hollustuhættir og svo aftur þætti IV. Dýravelferð. Í upphafi hvers þáttar er yfirlit yfir skilgreiningar á „Frávik“ og „Alvarlegt frávik“.

1.4.1. Mat á athugasemdum og skoðunatriði

Við skoðun hjá frumframleiðendum verða til tvær skýrslur, ein vegna fóðurs og hollustuhátta (þættir II. og III.) og önnur vegna dýravelferðar (þáttur IV.). Þetta skýrist af því að ekki er um sambærilega löggjöf að ræða og geta því þvingunarúrræði verið mismunandi.

Mat á athugasemd sem kemur fram í hverju skoðunatriði skal alltaf haft til viðmiðunar en er ekki tæmandi listi yfir þær aðstæður sem geta komið upp við eftirlit.

1.4.2. Eftirfylgni – þvingunaraðgerðir

Vinnuferli Matvælastofnunar og afleiðingar:

Í kjölfar skoðunar er vinnulag Matvælastofnunar staðlað og sett hér fram á myndrænan hátt, sjá myndir um „Frávik“ og „Alvarleg frávik“. Þegar málum er vísað til lögfræðinga stofnunarinnar, er unnið skv. VLR-022.

Frestir til að bæta úr atriðum vegna „Alvarlegra frávika“ eru stuttir, geta verið nokkrar klukkustundir, fáeinir dagar eða vikur og aldrei lengri en tilgreindir eru á myndinni. Að jafnaði eru hámarksfrestir nýttir þegar úrbætur eru hafnar en ekki lokið að fullu.

Matvæli og fóður

- Ef ekki verður brugðist við þeim athugasemdum sem gerðar hafa verið bendir skoðunarmaður á að samkvæmt verklagi Matvælastofnunar verður gripi til þvingunarúrræða sbr. 30. gr. laga nr. 93/1995 um matvæli.
- „Samkvæmt 20. gr. laga nr. 93/1995 um matvæli er framleiðsla og dreifing matvæla háð leyfi Matvælastofnunar. Stofnuninni er heimilt að stöðva starfsemi að hluta eða í heild ef um er að ræða starfsemi sem er rökstuddur grunur er um að matvæli séu heilsuspillandi og óhæf til neyslu eða valdi tjóni á öðrum hagsmunum, sbr. 1. mgr. 30. gr. laganna og/eða stunduð án tilskilins leyfis, sbr. 2. mgr. 30. gr. laganna“.

Dýravelferð

Matvælastofnun beitir þvingunum til að þvinga fram úrbætur og beitir stjórnvaldssektum sem refsingu fyrir framin brot, heimilt er að leggja á stjórnvaldssekt strax við fyrsta brot.

Þvinganir til að ná fram úrbótum geta verið eftirfarandi:

- Dagsektir, allt að kr. 100.000,- á dag
- Takmörkun eða stöðvun starfsemi að hluta- eða öllu leyti
- Lagt hald á tæki og tól
- Látið vinna verk á kostnað eiganda
- Vörslusvipt hluta dýra eða öll dýr

Stjórnvaldssektir eru refsing fyrir framið brot og geta verið:

- Allt að kr. 1.000.000,-, allt eftir þeim áhrifum sem brotið hefur á dýrið, fjölda dýra sem brotið er á og hversu lengi brotið hefur varað.
- Sé um hagnaðarbrot að ræða er heimilt að sekta um allt að kr. 5.000.000,-.

Matvælastofnun birtir almennar fréttir um álagningu dagsekta og ákvarðanir um stjórnvaldssektir. Stofnunin afhendir upplýsingar um dýrahald í atvinnuskyni þegar það varðar hagsmuni almennings og er ekki andstætt lögum.

Ef ekki verður brugðist við þeim athugasemdum sem gerðar hafa verið bendir skoðunarmaður á að samkvæmt verklagi Matvælastofnunar verður gripið til þvingunarúrræða sbr. 35. gr. (stöðvun starfsemi), 36. gr. (dagsektir og úrbætur á kostnað umráðamanns) 37. gr. (vörslusvipting dýra og haldlagning) og 42. gr. (stjórnvaldssektir) laga um velferð dýra nr. 55/2013.

Samkvæmt 44. gr. laga um velferð dýra má með dómi svipta aðila heimild til að hafa dýr í sinni umsjá, versla með þau eða sýsla með þau með öðrum hætti, hafi hann gerst sekur um stórfellt eða ítrekað brot á lögum um velferð dýra eða reglugerðum settum með stoð í þeim.

Heimilt er að krefja umráðamann dýra og aðila sem er ábyrgur fyrir starfsemi sem lögin ná til um endurgreiðslu kostnaðar vegna 37.-39. gr. og 44. gr. skv. 40. gr. laga nr. 55/2013.

Andmæli veitt á staðnum í þeim tilfellum þegar frestur sem veittur er til úrbóta er styttri en hefðbundinn frestur, 14 dagar.

Farið er yfir skoðunarskýrslu með umráðamanni/rekstraraðila og honum gerð grein fyrir niðurstöðum og hvaða kröfur stofnunin hyggst gera varðandi úrbætur og tímafrest. Því næst er umráðamaður/rekstraraðili upplýstur um andmælarétt sinn og honum gefin kostur á að koma þeim á framfæri.

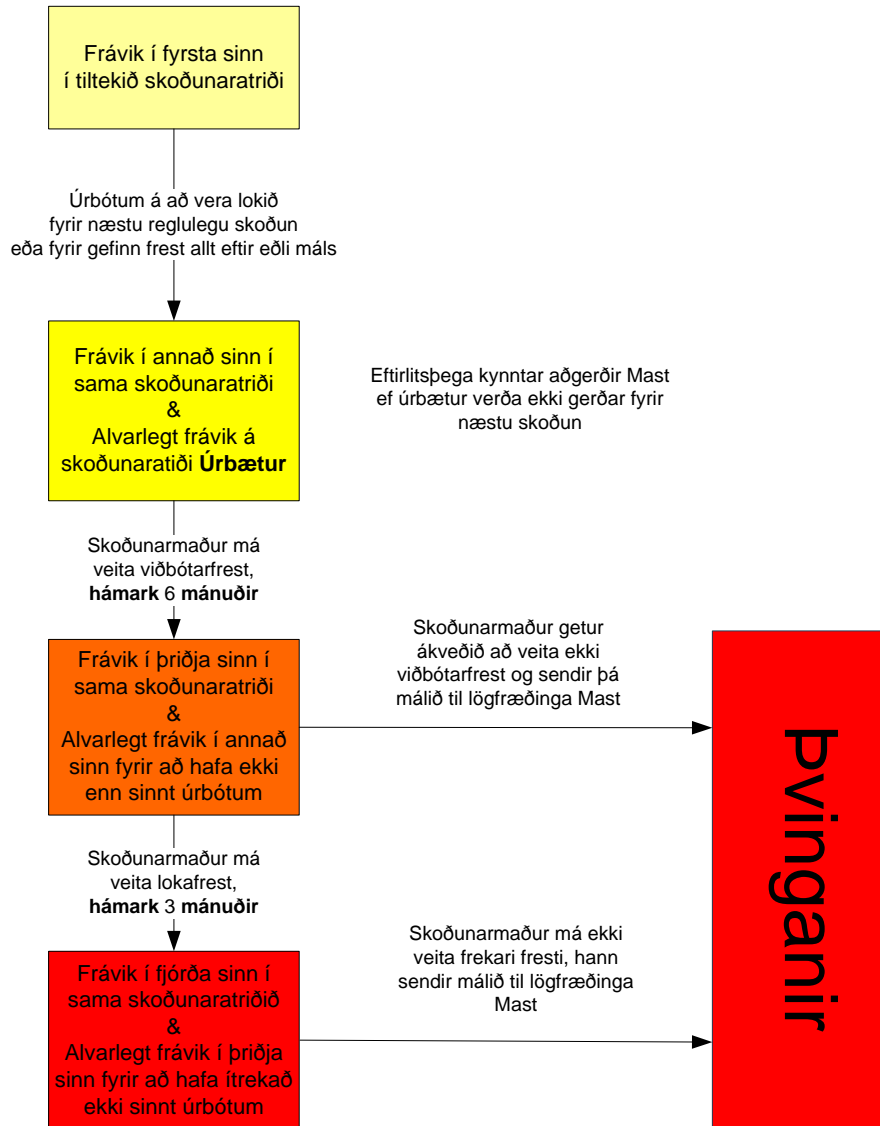
Meðalhófsreglan

Hafa verður hliðsjón af þeirri meginreglu stjórnarfarsréttarins, að stjórnvald skuli ekki fara strangar í sakir en nauðsynlegt er til að leysa það viðfangsefni, sem stjórnvaldinu er falið.

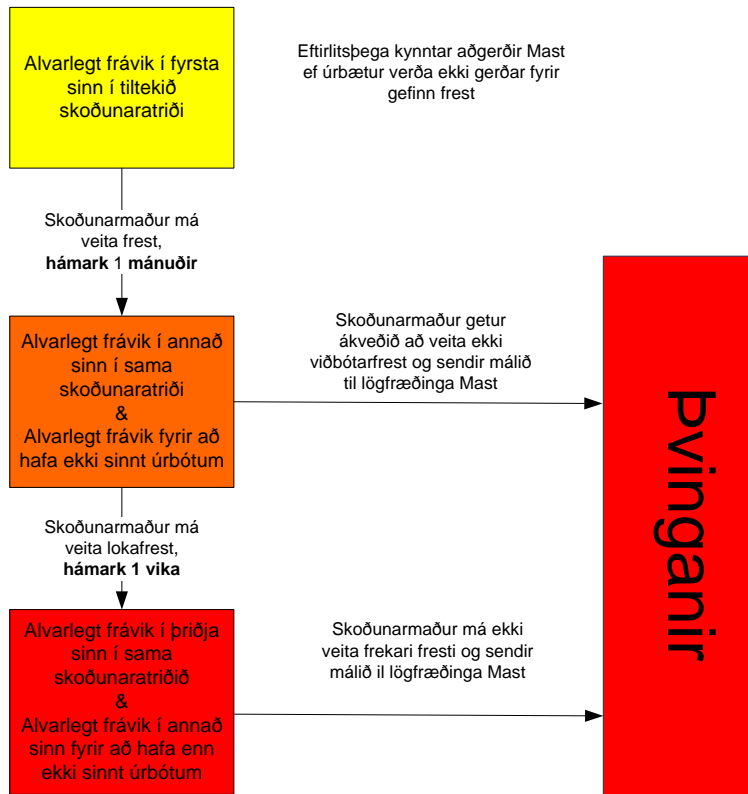
Meginsjónarmiðin að baki reglunni eru þau að stjórnvaldi sé ekki aðeins skylt að líta til þess markmiðs sem starf þess stefnir að, heldur beri því einnig að taka tillit til hagsmuna og réttinda þeirra aðila sem athafnir stjórnvalda og valdbeiting beinist að. Ber stjórnvöldum að fara ákveðinn meðalveg á milli þessara andstæðu sjónarmiða.

Þetta þýðir að áður en stjórnvald tekur ákvörðun um þvingunarúrræði verður stjórnvaldið að hafa gengið úr skugga um að markmiðum laganna verði ekki náð með öðru eða vægara móti.

Vinnulag Matvælastofnunar varðandi “Frávik” er varðar dýrahald á bæði við um aðbúnað dýra og matvælaframleiðslu

Vinnulag Matvælastofnunar varðandi “Alvarlegt frávik” er varðar dýrahald á bæði við um aðbúnað dýra og matvælaframleiðslu

II. Þáttur - Fóður

1.1. Inngangur

1.1. Lagagrunnur

Lög nr. **22/1994** um eftirlit með fóðri, áburði og sáðvöru eru lögð til grundvallar í II. þætti skoðunarhandbókarinnar auk reglugerðar nr. **107/2010** um gildistöku reglugerðar EB nr. **183/2005** um kröfur varðandi hollustuhætti sem varða fóður. Er þar fyrst og fremst vísað til I. viðauka um frumframleiðslu og til III. viðauka um góðar starfsvenjur við fóðrun dýra.

1.2 Mat á athugasemdum við skoðunatriði

Athugasemdir geta fengið þrenns konar vægi skv. eftirfarandi:

LS = Lagfært á staðnum:

Þegar gerð er athugasemd við starfsemi sem vikur frá ákvæðum laga eða reglugerða, sem hægt er að lagfæra á meðan skoðun fer fram eða tilvikið það lítilfjörlegt að það verður augljóslega lagfært strax að lokinni skoðun.

F = Frávik:

Þegar gerð er athugasemd við starfsemi sem vikur frá ákvæðum laga eða reglugerða, sem með óbeinum hætti getur leitt til framleiðslu óöruggra matvæla, en það eru matvæli sem eru álitin heilsuspillandi og / eða óhæf til neyslu.

Úrbætur verða metnar í næstu reglubundinni skoðun eða að loknu næsta áætlaða vinnslu- og viðgerðarstoppi. Athugasemdin leiðir að öllu jöfnu ekki til sérstakrar eftirfylgni.

A = Alvarlegt frávik:

Þegar gerð er athugasemd við starfsemi sem vikur frá ákvæðum laga eða reglugerða, sem með beinum hætti getur leitt til framleiðslu matvæla sem eru álitin heilsuspillandi.

Úrbótum skal ljúka innan 7 virka daga, en ef athugasemdin gefur tilefni til, er gripið til þvingunarúrræða strax, samkvæmt VLY-051. Athugasemdin krefst að jafnaði skjótrar eftirfylgni

ÚÁ = Sett á úrbótaáætlun:

Þegar athugasemd sem er fyrir á skýrslu og búið er að setja á úrbóta- og/eða viðhaldsáætlun er merkt við „Sett á úrbótaáætlun“, auk þess er sett inn dagsetning á hvenær fyrirhuguðum úrbótum eða viðhaldi verði lokið.

4. Byggingar og búnaður

4.22. Meindýr / smitvarnir

Tilvísun: 1. kafli A hluti I. viðauka og 2. kafli III. viðauka reglugerðar nr. 183/2005/EB (107/2010) og 47.gr. Efnalaga nr.61/2013.

4.22.1. Meindýr / smitvarnir

Eru meindýravarnir viðhafðar til að fyrirbyggja að meindýr komist í fóður? Kannið hvort gildir og/eða eitur sé á staðnum. Kannið hvort megi sjá ummerki um meindýr (t.d. mýs, rottur, fugla eða skordýr), í fóðri. Ef eitur er notað, hefur viðkomandi hlotið þjálfun og leyfi til notkunar eiturs? 47.gr.Efnalaga nr.61/2013. Skoða staðfestingu þess efnis. Kanna samning við meindýraeyði eða kvittun (láta senda eftirlitinu eftir á ef kvittun/samningur er ekki á staðnum). Eitur má ekki nota í sama rými og fóður er geymt t.d. í hlöðum eða fóðurgeymslum.

4.23. Þrif

Tilvísun: 1. kafli A-hluti I. viðauka, 2. kafli III. viðauka reglugerðar nr.183/2005/EB (107/2010).

4.23.1. Verklag þrifa

Umráðamaður skal halda hreinni aðstöðu, búnaði, ílátum, grindum og farartækjum, sem eru notuð til að framleiða, tilreiða, flokka, pakka, geyma og flytja fóður, og sóttgreinsa á viðeigandi hátt að lokinni hreinsun ef nauðsyn krefur.

Kannið hvort umgengni í fóðurgeymslum sé ásættanleg. Þar skal ekki geyma efni (t.d. olíur, málningu, áburð, hreinsiefni, rafgeyma og fleira) eða tæki sem geta valdið mengun fóðurs. Fóður má ekki geyma í óviðeigandi rými, dæmi um slíkt eru salerni, hreinsiefnageymsla, verkfærageymsla og verkstæði. Eru fóðurgeymslur yfirbyggðar og heilar?

Er moð og aðrar fóðurrestar fjarlægðar jafnóðum?

4.26. Aukaafurðir úr dýrum, úrgangur og/eða mengandi efni

Tilvísun: I. Viðauki reglugerðar nr. 183/2005/EB (107/2010), 21.gr. reglugerðar nr.1069/2009/EB og VIII. Viðauki reglugerðar nr. 142/2011/EB.

4.26.1. Verklag við Aukaafurðir úr dýrum (ABP), úrgang og/eða mengandi efni

Umráðamaður skal geyma og meðhöndla úrgang, spilliefni og hættuleg efni (t.d. olíur, rafgeyma og hreinsiefni) á aðskilinn og öruggan hátt þannig að ekki hljóttist mengun af.

- Er aðstaða til förgunar úrgangs fullnægjandi (t.d spilliefni, hræ, o.s.frv.)?
- Kannið hvort úrgangi og dýrahæjum er fargað reglulega og hvernig því er háttað, t.d. hvaða fyrirtæki sér um að fjarlægja úrgang.

5. Vörumeðferð

5.24. Umbúðir og beit

Tilvísun: A- og B-hluti I. viðauka og 1. og 2. liður III. viðauka reglugerðar nr. 183/2005/EB (107/2010).

5.24.1. Verklag við umbúðir og beit

Umráðamaður skal tryggja að efni, sem notað er í umbúðir, valdi ekki hættulegri mengun fódurs. Ef umbúðir (sekkir) eru endurnýttar, eru þær þá þrífarnar á fullnægjandi hátt? Endurnýting umbúða er að öllu jöfnu ekki leyfð en sé smithætta frá umbúðum í lágmarki gerir Matvælastofnun til dæmis ekki athugasemdir við að notaðir séu stórsekkir undan hveiti, sykri og öðrum matvælum undir súrsað eða þurrkað korn.

Nýting bithaga og ræktarlands til beitar skal háttáð þannig að mengun matvæla úr dýraríkinu vegna eðlis-, líf- eða efnafræðilegrar hættu sé haldið í lágmarki.

Kanna skal hve langur tími líður frá áburðardreifingu og fram að beit. Er skráð hvað er borið á og hvar? Taka þarf mið af veðráttu og tegund húsdýraáburðar. Beita sjónmati, augljós smithætta/mengun. Sérstaklega skal athugað hvort molta eða kjötmjöl sé notað, en sé þessi áburður notaður þarf að fara eftir reglugerð 395/2012. (Bera þessi efni á fyrir 1. nóv. og beita eftir 1. apríl árið eftir.)

5.24.2. Aðskilnaður í geymslu og meðferð fódurs

Kanna skal hvort heybaggar séu heilir og geymdir við fullnægjandi skilyrði og varðir fyrir ágangi dýra (fugla, húsdýra og nagdýra). Plast utan um heybagga þarf að haldast heilt og útistæður skulu geymdar á þurrum og hreinum stað.

5.24.3. Skráningar á notkun plöntuvarnarefna og sæviefna

Umráðamaður bús skal halda skrár um alla notkun plöntuvarnarefna og sæviefna. Fara skal eftir leiðbeiningum varðandi notkun plöntuvarnarefna og sæviefna. Einnig skal skrá söluþyrtingu, heiti efnis og notkun, þ.e. hve mikið var notað, hvar og á hvaða tíma.

5.24.4 Skráningar á notkun sáðvöru

Umráðamaður bús skal halda skrá alla notkun sáðvöru á búi sínu. Hvaða fræ var keypt og notað, hvar það var notað og söluþyrtingu fræsins.

6. Framleiðslustjórnun

6.21. Móttaka

Tilvísun: 1. kafli A- og B-hluti I. viðauka reglugerðar nr. 183/2005/EB (107/2010).

6.21.2. Skráningar við móttöku

Umráðamaður bús skal halda skrár um uppruna og magn fódurs sem keypt er inn ásamt ákvörðunarstað og magn fódurs sem er selt. Tryggja þannig rekjanleika fódursins eitt skref í hvora átt.

Skoðið hvaðan býlið kaupir fóður. Eru birgjar býlisins skráðir eða samþykktir? Er til skrá yfir hvaðan og hversu mikið er keypt af fóðri, t.d. heyi, byggji, fóðurbæti o.s.frv.? Er til skrá yfir hvert og hversu mikið er afhent af fóðri? Skoða skrár. Athuga sérstaklega hvort býlið kaupir óvanalegt fóður og hvaðan slíkt fóður kemur, t.d. saltaðar fiskafurðir, brauð, ávexti, grænmeti og fleira af slíku tagi og hvort kjötafurðir kunna að leynast í fóðrinu.

Er aðkeypt fóður merkt? Skoða merkimiða, er nafn fóðurs, framleiðanda, samþykkisnúmer, magn og innihaldslýsing á miðanum á íslensku?

III. Þáttur - Hollustuhættir við kjötframleiðslu

1.1. Inngangur

1.1. Lagagrunnur

Hollustuhættir

Lög nr. **93/1995** um matvæli og lög nr. **96/1997** um slátrun og sláturafurðir eru lögð til grundvallar í III. þætti skoðunarbókarinnar.

Reglugerðir sem stuðst er við í III. þætti skoðunarhandbókarinnar eru eftirfarandi:

- Reglugerð nr. **102/2010** um gildistöku reglugerðar Evrópupingsins og ráðsins (EB) nr. 178/2002 um almennar meginreglur og kröfur samkvæmt lögum um matvæli, um stofnun Matvælaöryggisstofnunar Evrópu og um málsmeðferð vegna öryggis matvæla.
- Reglugerð nr. **103/2010** um gildisröku reglugerðar Evrópupingsins og Ráðsins (EB) nr. 852/2004 um hollustuhætti er varða matvæli, I. viðauki A-hluti, fjallar um almenn ákvæði um hollustuhætti við frumframleiðslu og tengda starfsemi.
- Reglugerð nr. **916/2012** um merkingar búfjár.
- Reglugerð nr. **539/2000** um heimildir dýralækna til að ávísa lyfjum.
- Reglugerð nr. **91/2001** um afgreiðslu lyfseðla, áritun og afhendingu lyfja.
- Reglugerð nr. **030/2012** um eftirlit með efnaleifum í afurðum dýra.
- Reglugerð nr. **303/2012** um rafræna skráningu dýralækna á dýrasjúkdómum og lyfjameðhöndlun.
- Reglugerð nr. **1066/2014** um velferð sauðfjár og geitfjár.

Þá tóku jafnframt gildi tvær reglugerðir sem segja til um hvernig fyrirkomulag eftirlits með dýraafurðum skuli háttað:

- Reglugerð nr. **106/2010** um gildistöku reglugerðar Evrópupingsins og Ráðsins (EB) nr. 882/2004 um opinbert eftirlit.
Reglugerð nr. **105/2010** um gildistöku reglugerðar Evrópupingsins og ráðsins (EB) nr. 854/2004 um skipulag opinbers eftirlits með afurðum úr dýraríkinu sem ætlaðar eru til manneldis.

1.2 Mat á athugasemdum við skoðunatriði

Athugasemdir geta fengið þrenns konar vægi skv. eftirfarandi:

LS = Lagfært á staðnum:

Þegar gerð er athugasemd við starfsemi sem vikur frá ákvæðum laga eða reglugerða, sem hægt er að lagfæra á meðan skoðun fer fram eða tilvikið það lítilfjörlegt að það verður augljóslega lagfært strax að lokinni skoðun.

F = Frávik:

Þegar gerð er athugasemd við starfsemi sem vikur frá ákvæðum laga eða reglugerða, sem með óbeinum hætti getur leitt til framleiðslu óörugggra matvæla, en það eru matvæli sem eru álitin heilsuspillandi og / eða óhæf til neyslu.

Úrbætur verða metnar í næstu reglubundinni skoðun eða að loknu næsta áætlaða vinnslu- og viðgerðarstoppi. Athugasemdin leiðir að öllu jöfnu ekki til sérstakrar eftirfylgni.

A = Alvarlegt frávik:

Þegar gerð er athugasemd við starfsemi sem vikur frá ákvæðum laga eða reglugerða, sem með beinum hætti getur leitt til framleiðslu matvæla sem eru álitin heilsuspillandi.

Úrbótum skal ljúka innan 7 virka daga, en ef athugasemdin gefur tilefni til, er gripið til þvingunarúrræða strax, samkvæmt VLY-051. Athugasemdin krefst að jafnaði skjótrar eftirfylgni.

ÚÁ = Sett á úrbótaáætlun:

Þegar athugasemd sem er **fyrir á skýrslu** og búið er að setja á úrbóta- og/eða viðhaldsáætlun er merkt við „Sett á úrbótaáætlun“, auk þess er sett inn dagsetning á hvenær fyrirhuguðum úrbótum eða viðhaldi verði lokið.

4. Byggingar og búnaður

4.32. Umhverfi

Tilvísun: A-hluti I. viðauka reglugerðar nr. 852/2004/EB (103/2010) og 12., 14. og 16. gr. reglugerðar nr. 1066/2014.

4.32.1 Umhverfi útihúsa

Tryggja skal eins og framast er unnt að féð sé varið fyrir mengun og sjúkdómum. Umhverfi fjárhúss og geithúss skulu vera þrífaleg til varnar því að óhreinindi berist inn í þau eða dragi að sér meindýr. Þannig skal svæði fyrir framan dyr vera malarborið eða með varanlegu slitlagi til þess að fé óhreinkist ekki. Farartæki sem koma með fóður og önnur aðföng og flytja afurðir, dýr eða aðrar vörur að og frá búinu skulu geta ekið á malarbornu eða föstu undirlagi.

5. Vörumeðferð

5.33. Dýr – sjúkdómar / lyf

Tilvísun: A-hluti I. viðauka reglugerðar nr. 852/2004/EB (103/2010), 12 gr. reglugerðar nr. 91/2001, reglugerð nr. [539/2000](#) og 13. gr. reglugerðar nr. [916/2012](#).

5.33.1. Sjúkdóma- og lyfjaskráning

Rekstraraðili ber ábyrgð á því að sjúkdóma- og lyfjaskráningar séu gerðar. Rekstraraðili verður að vita og hafa skráðan afurðanýtingafrest fyrir öll lyf sem hann og/eða dýralæknir gefur. Dýralæknar skrá sjúkdómsgreiningu, lyfjanotkun og lyfjaafhendingu í miðlæga gagnagrunninn Heilsu (bufjarheilsa.is) og flytjast þær skráningar sjálfkrafa í hjarðbókina Fjávís. Rekstraraðili uppfyllir skyldur sínar með því að fylgjast með að skráningar dýralæknis skili sér í Fjávís og með því að skrá eigin lyfjanotkun í Fjávís.

Hafi rekstraraðili ekki aðgang að rafrænum skráningum í Huppu ber honum að skrá sjúkdóma og lyfjanotkun á pappír (heilsukort) eða á annan sambærilegan hátt og skal þá eftirfarandi koma fram:

- Dagsetning, hvenær lyfið er notað.
- Númer á gripnum.
- Hvaða lyf er notað.
- Hvernig á að nota lyfið (í æð, vöðva, kjaft m.m.).
- Bann við afurðanýtingu á mjólk og kjöti.
- Sjúkdómsgreining.

Á heimasíðu Matvælastofnunnar má sjá dæmi um heilsukort sem stofnunin samþykkir - sjá [Lyfjaskráningar úr lyfjageymslu – Heilsukort fyrir búfé](#)

- Skoðunarmaður fylgist með hvort dýralyf séu notuð á réttan hátt og hvort afurðanýtingarfrestir séu skráðir og virtir. Skoðunarmaður fer yfir lyfja- og sjúkdómaskráningar. Hann getur rakið dæmi.
- Skoðunarmaður fylgist með hvort notuð séu lyf sem innihalda ólögleg efni sem bannað er að gefa dýrum sem gefa af sér afurðir til manneldis. Skoðunarmaður er vakandi fyrir notkun lyfja sem ekki eru markaðssett eða á undanþágu hér á landi (smygluð).

Dýralæknir sem notar eða afhendir undanþágulyf (óskráð eða mannalyf) ber ábyrgð á notkuninni og afurðanýtingarfresti. Þessar upplýsingar, notkunarleiðbeiningar og afurðanýtingarfrestur skulu koma fram á áritunarmiða lyfjanna.

Við brot á reglugerðum er varðar merkingar dýralæknis á afhentu lyfi og heimild dýralækna um ávísun á dýralyfi skal skrá á gátlista og upplýsa sérfræðing lyfjamála hjá Matvælastofnun. Ekki er um frávik á rekstraraðila að ræða.

Ef útrunnin lyf finnast skal skoðunarmaður hvetja bónda til að farga lyfinu rétt, t.d. skila til förgunar í apóteki.

7. Neytendavernd

7.31. Rekjanleiki

Tilvísun: Reglugerð nr. 916/2012 um merkingar búfjár, 5. gr. reglugerðar nr. 103/2010 (852/2004/EB).

7.31.1. Merking gripa

Skylt er að einstaklingsmerkja sauðfé og geitfé. Lömb og kið skal merkja með forprentuðu merki (lamba-/kiðamerki) innan 30 daga frá fæðingu. Á merkjunum skal koma fram IS-einkennisstafir Íslands, bæjarnúmer skv. landsmarkaskrá og lambanúmer innan hjarðar. Heimilt er að notast við merki án IS-einkennisstafa Íslands en gripurinn skal þá endurmerktur fyrir 6 mánaða aldur.

7.31.2. Hjarðbók

Hjarðbók skal uppfærð reglulega og gefa sem réttasta mynd af hjörðinni. Rekstraraðilar bera alltaf ábyrgð á að hjarðbók sé rétt, hvort sem þeir annast skráningar sjálfir, gegn um Fjárvis eða láta upplýsingar berast gegn um skýrsluhaldið. Þeir sem ekki eru þátttakendur í skýrsluhaldi Bændasamtakana skulu geta framvísað hjarðbók á hvaða formi sem þeir halda hana.

7.31.3. Úrbætur

Ef ekki hefur verið gripið til úrbóta í kjölfar athugasemda eftirlitsaðila:

- Undir þessum lið eru metnar þær úrbætur sem gerðar eru á viðkomandi eftirlitsstað.
- Ef athugasemd sem gerð hefur verið við skoðunatriði í skoðun hefur ekki verið lagfærð við eftirfylgni eða næsta reglubundna eftirlit, skoðast það sem **alvarlegt frávík** undir þessum lið.

Í því skyni að uppfylla allar kröfur sem til þeirra eru gerðar skulu rekstraraðilar framkvæma úrbætur innan tiltekinna fresta og laga þau atriði sem voru ekki í lagi við fyrri skoðanir. Viðhalds- / úrbótaáætlun sem inniheldur eðlilega tímafresti og er virk, telst vera jafngild því að úrbætur hafi verið gerðar hvað varðar dóm.

Mat á athugasemd:

Dómur í þessu skoðunatriði er alltaf Alvarlegt frávík.

IV. Þáttur - Dýravelferð

1. Inngangur

1.1. Lagagrunnur

Lög nr. **38/2013** um búfjárhald, lög nr. **55/2013** um velferð dýra og lög nr. **25/1993** um dýrasjúkdóma og varnir gegn þeim og reglugerð nr. **1066/2014** um velferð sauðfjár og geitfjár eru lögð til grundvallar í IV. þætti skoðunarhandbókarinnar.

Við skoðun sérhvers skoðunaratriðis skal skrá allar athugasemdir. Mat á athugasemd sem kemur fram í hverju skoðunaratriði skal alltaf haft til viðmiðunar en er ekki tæmandi listi yfir þær aðstæður sem geta komið upp við eftirlit.

1.2 Mat á athugasemdum við skoðunaratriði

Athugasemdir geta fengið þrenns konar vægi skv. eftirfarandi:

A = Alvarlegt frávík er dómur sem þýðir að ákvæði laga og/eða reglugerðar eru brotin, þannig að afleiðing brotsins hefur haft eða mun hafa alvarleg líkamleg og/eða andleg áhrif á dýrið, þó svo dýrið geti náð bata. Ef ekki er bætt úr mun vörslusviptingu beitt og hámark frestur til úrbóta er einn mánuður.

F = Frávík er dómur sem þýðir að ákvæði laga og/eða reglugerðar eru brotin, þó þannig að afleiðing brotsins hefur ekki haft eða mun ekki hafa alvarleg líkamleg og/eða andleg áhrif á dýrið.

LS = Lagfært á staðnum þýðir að ákvæði laga og/eða reglugerða eru ekki uppfyllt og að úrbætur voru gerðar í viðurvist skoðunarmanns eða svo smávægileg athugasemd að augljóst þykir að úrbætur verði gerðar strax að lokinni skoðun.

ÚÁ = Sett á úrbótaáætlun:

Þegar athugasemd sem er **fyrir á skýrslu** og búið er að setja á úrbóta- og/eða viðhaldsáætlun er merkt við „Sett á úrbótaáætlun“, auk þess er sett inn dagsetning á hvenær fyrirhuguðum úrbótum eða viðhaldi verði lokið.

8. Dýrasjúkdómar

8.45. Smitvarnir

Tilvísun: 13. og 25. gr. laga nr. 25/1993 um dýrasjúkdóma og varnir gegn þeim, 4., 6., og 12. gr. reglugerðar nr. 916/2012 um merkingar búfjár, 5. gr. reglugerðar nr. 911/2011 um garnaveiki og varnir gegn henni og 12. gr. reglugerðar nr. 1066/2014 um velferð sauðfjár og geitfjár. 1060/2009/EB.

8.45.1. Kaup og sala gripa

Fylgjast skal með því á sýktum svæðum hvort í hjörðinni séu gripir frá öðrum bæjum. Líklegast er að þetta séu hrútar og því gott að hafa þetta í huga þegar hrútarnir eru skoðaðir.

8.45.2. Smitgát á býlinu

Kanna hvort smitgá sé sinnt með tilliti til hreinleika í húsum og aðstöðu til þrifa. Við inngang í fjárhús eða geitahús skal vera til staðar aðstaða til handþvotta og hreinsunar á skófatnaði. Að öðrum kosti fari þjónustuaðilar og gestir í hlífðarfatnað og skó.

Vanmetafé og sjúkt fé skal skilið frá öðru fé. Alvarlega smitsjúkdóma eða grunur um slíka skal ávalt tilkynna viðkomandi héraðsdýralækni.

Önnur dýr í sama rými

Nautgripir, svín og alifuglar mega ekki vara í sama rými og sauðfé vegna smithættu (fluglaberklar, salmonella, garnaveiki o.fl.). Ekki er gerð athugasemd við það ef nautgripir og sauðfé eru höfð í sama rými og fullnægjandi skil eru á milli, þannig að gripir nái ekki saman og skítur fari ekki á milli stíanna. Aldrei er ásættanlegt að nautgripir og sauðfé í sama rými éti úr sömu jötu.

8.45.3. Dýrahæ

Rekstraraðili tilkynnir héraðsdýralækni um sjálfdauða gripir og gripir sem hann hyggst fella vegna sjúkleika, þannig að mögulegt sé að ná úr þeim sýnum vegna riðuveiki telji héraðsdýralæknir það æskilegt.

Dýrahæ skal fjarlægja svo fljótt sem auðið er frá lifandi dýrum þannig að þau hafi ekki beina snertingu við hræ, þar til það er sent til förgunar eða urðað. Ganga skal þannig frá að smit frá hræinu geti ekki átt sér stað. Samkvæmt 19. gr. 1.(b) reglugerðar nr. 1069/2009/EB er lögbærum yfirvöldum heimilt að veita leyfi fyrir urðun á dýrahæjum undir eftirliti. Samkvæmt 12. gr. 1069/EB ber að brenna eða sambrenna dýrahæ þar sem áhættuvefur hefur ekki verið fjarlægður.

8.45.4. Bólusetning gegn garnaveiki

Eigandi/umráðamaður sauðfjár og/eða geita á svæðum sem tilgreind eru í viðauka I við reglugerð nr. 911/2011 um garnaveiki og varnir gegn henni, skal láta bólusetja öll ásetningslömb/kið til varnar garnaveiki á tímabilinu frá 15. ágúst til 31. desember ár hvert.

9. Velferð

9.41. Skipulag/þekking/þjálfun/hæfni

Tilvísun: 4. gr. reglugerðar nr. 1066/2014.

9.41.1. Verklag / þekking og geta

Umráðamaður sauðfjár eða geitfjár skal sjá til þess að hver sá sem ber ábyrgð á umönnun kinda eða geita í hans eigu, hafi hæfni til þess, þekkingu á umönnun og þörfum dýranna og á lögum og reglum um sauðfjár- og geitfjárhald og hafi líkamlega og andlega getu til þess að annast dýrin.

9.42. Byggingar

Tilvísun: 14., 15., 16 gr. og II viðauki reglugerðar nr. 1066/2014.

9.42.1. Gólf

Gólf skal vera úr traustu efni og með yfirborði sem auðvelt er að þrifa og sótthreinsa. Frágangur skal vera þannig að tryggt sé að fé festi ekki fætur eða skaði sig að öðru leyti. Gólf skulu ekki vera hál, þannig að gripir geti fótað sig án erfiðleika.

Rimla- og rifubreidd skal vera í samræmi við viðauka I B, þ.e. rimlabreidd að lágmarki 50 mm, rifubreidd að hámarki 22 mm fyrir fullorðið fé. Hámarks rifubreidd fyrir ær með lömb, gemlinga og huðnur með ungvíði er 20 mm.

Gólfristar skulu hafa slétt yfirborð. Óheimilt er að nota gólfefni með skörpum köntum eða bryggjum sem skaðað geta klaufir eða fótleggi dýranna. Hámarksbreidd gata skal vera 20 mm.

Þar sem tað er á gólfi skal því haldið þurru.

Í stíum fyrir geitfé skulu vera upphækkaðir pallar í mismunandi hæð sem það getur farið upp á og lagst.

Í reglugerð segir að þar sem málmristar eða málmgrindur eru á stíugólfum skal 40% af gólfpletinum, hið minnsta, vera með legusvæði úr timbri eða öðru efni með samsvarandi eða minni varmaleiðni en timbur en frestur til að uppfylla skilyrði þetta rennur út **31. desember 2022**. Því er ekki ástæða til að gefa frávik á þetta skoðunatriði strax en full ástæða til að minna bændur á þetta atriði reglugerðarinnar.

9.43. Búnaður

9.43.4. Loftgæði og loftræsting

Loftræsting

Kanna skal hegðun og líðan gripanna (s.s. öndun, hósta). Einnig hvort þau sæki í glugga eða dyragættir eða önnur þau atriði í hegðun dýranna sem benda til vanlíðunar sem rekja má til lélegra loftgæða.

Við mat á loftgæðum og afköstum loftræstingar skal einnig meta lykt og líta eftir ummerkjum um raka og mæla hitastig ef þörf er á. Muna að kanna hvort einhversstaðar sé dragsúgur, (s.s. við dyr, glugga eða frá haughúsi). Ef loftræsting er léleg má oft finna það sem óþægindi í hálsi við öndun en það er sökum ammoníaks sem ertir öndunarveg. Við slíkar aðstæður skal mæla magn ammoníaks við gólfllöt. Það má ekki vera hærra en 20 ppm.

Hitastig

Kanna hegðun og líðan gripanna, hvernig þeir liggja, hvort þeir hnappi sig saman, leita kælingar eða önnur þau atriði í hegðun dýranna sem benda til vanlíðunar sem rekja má til of mikils eða of lítills hita. Gæta skal sérstaklega að lofthita þegar fé er nýrúíð.

Rakastig

Skoða skal ummerki um raka í húsum, mæla raka ef þörf er á. Fylgjast skal einnig með því hvort að skepnur, veggir og innréttingar séu rakar vegna lélegrar loftræstingar.

9.43.5. Smitvarnir

Gengið skal frá opum í taðgeymslur þannig að ekki sé hætt á að skepnur geti fallið þar niður í. Ganga skal þannig frá fóðri og öðrum efnum í geymslum að skepnur komist ekki í það.

9.44. Aðbúnaður, umhirða og velferð

Tilvísun: 5., 6., 12., 14., 15., 16. og 17. gr. og viðaukar I og II reglugerðar nr. 1066/2014 um velferð sauðfjár og geitfjár og lög nr. 55/2013 um velferð dýra.

9.44.1. Fóðrun og brynning

Fóður og fóðrun gripa

Fóður skal að magni, gæðum og efnainnihaldi fullnægja þörfum fjárins til eðlilegs vaxtar, viðhalds og framleiðslu. Á húsi skal skilja gemlinga og vanmeta fé frá fullorðnu fé til að þess að það afétist ekki.

Fóðrunarbúnaður skal þannig útbúinn, uppsettur og viðhaldið að hætt á mengun sé í lágmarki. Virkni búnaðar og fóðuraðstaða skal yfirfarin reglulega.

Við gjafagrindur til sjálffóðrunar skal vera rými í einu fyrir a.m.k. **þriðjung** þess fjár sem hefur aðgang að þeim. Þær skulu fylltar jafnóðum og þær tæmast og tryggt skal að sauðfé og geitur hafi stöðugan aðgang að góðu fóðri.

Miða skal við að holdastig fjár með eðlileg hold sé á bilinu 2 – 4. Sjá viðauka II.

Vatn ferskt og ávallt aðgengilegt

Allt sauðfé og geitfé skal ávallt hafa nægan aðgang að hreinu og ómenguðu drykkjarvatni. Sérstaklega skal sjá til þess að sjúk dýr og unglömb hafi aðgang að fersku vatni eftir þörfum. Brynningarbúnaður

skal þannig útbúinn, uppsettur og viðhaldið að hætta á mengun sé í lágmarki. Virkni búnaðar skal yfirfarin reglulega. Öllu fé skal vera hægt að brynna á húsi.

9.44.2. Hreyfigeta

Hreyfigeta og vellíðan gripa

Kindur eða geitur skulu ekki tjóðraðar að staðaldri, hvorki úti né inni. Hinsvegar skal taka tillit til aðstæðna ef t.d. er um að ræða hrúta og hafra á fengitið eða ær sem verið að er að venja undir.

9.44.3. Eigið eftirlit

Reglubundið eftirlit – umönnun sjúkra og slasaðra gripa

Tryggja skal velferð allra dýra með því að líta reglulega til með þeim og bæta úr því sem ábótavant er. Daglegt eftirlit skal haft með sauðfé og geitfé á húsi. Gætt skal að heilsufari, hreinlæti, fóðrun, fóðri, vatni og öðrum umhverfispáttum og tækjabúnaði sem geta haft áhrif á líðan fjárins. Sérstakt og tíðara eftirlit skal haft með nýfæddu, sjúku og slösuðu fé. Sama á við um ær og huðnur nálægt burði.

Fé sem haldið er úti yfir vetur skal haft í fjárheldum girðingum þannig að eftirlit sé framkvæmanlegt fram yfir sauðburð.

Sjúk og slösuð dýr skal færa í sérstaka sjúkrastíu með þurru, hreinu og mjúku undirlagi. Sýni einstök dýr grunsamleg sjúkdómseinkenni eða vanþrif skal haft samband við dýralækni varðandi meðferð og meðhöndlun eða frekari rannsóknir. Af lífa skal dýr ef þau þjást vegna meiðsla eða sjúkdóma sem ekki er unnt að lækna. Í slíkum tilvikum skal hafa samband við héraðsdýralækni sem metur hvort taka skuli sýni til riðuskimunar. Mikilvægt er að minna á þetta við eftirlit.

9.44.4. Hreinleiki dýra / legusvæða

Gripir hreinir og þurrir – undirlag hreint og þurrt

Fénu skal haldið hreinu. Undirlag gripanna skal vera hreint og þurrt.

9.44.5. Klauf- og hornhirða

Klauf- og hornhirða

Gæta skal að vexti horna svo að þau valdi ekki meiðslum og klaufir skulu vera vel hirtar og klipptar eftir þörfum.

9.44.6. Rými og þéttleiki í stíum / legurými

Rými í húsum

Gólfrymi skal vera nægilegt til að allt fé geti legið samtímis. Fyrir fullorðið fé og fengna gemlinga þarf 0,7 fm² og 40 cm jöturými.

Fyrir gemlinga 12 mánaða og yngri þarf 0,6 fm² og 36 cm jöturými.

Fyrir unglömb eftir þyngd að 30 kg, þarf 0,2-0,4 fm² gólfrymi.

Burðarstíur (viðmiðun 1 m x 1 m) þurfa að vera um 1 fm².

Við gjafagrindur til sjálffóðrunar skal vera rými í einu fyrir a.m.k. **þriðjung** þess fjár sem hefur aðgang að þeim. Þær skulu fylltar jafnóðum og þær tæmast.

9.44.7. Útivist

Aðgengi að beit og drykkjarvatni

Öllu fé skal tryggður aðgangur að beit í 12 vikur hið minnsta á tímabilinu frá 1. maí til 30. september. Gæta skal að því að næringarþörf sé fullnægt og ekki sé of þröngt í högum. Tryggja skal að fé á beit hafi ávallt nægan aðgang að hreinu og ómenguðu drykkjarvatni. Geitur skulu geta leitað skjóls fyrir úrkomu.

9.44.8. Hljóðmengun

Hljóðmengun, hávaði

Mikill stöðugur eða reglubundin hvell- eða högghljóð eða annar óþægilegur hávaði (t.d. frá loftræstingu, rafmagnstækjum).

9.44.10. Húð og ull

Féð skal rúið a.m.k. einu sinni á ári. Þegar fé er rúið að vetri til skal það hýst í skjólgóðri byggingu, þess gætt að það ofkælist ekki og skal einnig tryggt að fóðrun þess sé góð.

9.44.12. Aðgerðir

Dýralæknum er einum heimilt að gelda karldýr og afhorna kindur og geitur þannig að fari inn í sló. Skyllt er að nota deyfingu við þær aðgerðir og nota skal langverkandi verkjalyf þar sem það á við. Matvælastofnun getur krafist upplýsinga um allar aðgerðir sem hafa verið gerðar á sauðfé eða geitfé sem eru á búinu eða koma til slátrunar, þar með talið hornatöku og geldingar. Þetta atriði er ekki hugsað sem reglubundið skoðunatriði við eftirlitsheimsóknir en skoðunarmaður er vakandi fyrir því ef hann verður var við dýr sem búið er að framkvæma aðgerðir á og skal þá spyrja hvort dýralæknir hafi framkvæmt verkið.

9.44.13. Aflífun

Aflífa skal dýr ef þau þjást vegna meiðsla eða sjúkdóma sem ekki er unnt að lækna. Í slíkum tilvikum skal hafa samband við héraðsdýralækni sem metur hvort taka skuli sýni til riðuskimunar. Mikilvægt er að minna á þetta við eftirlit. Spyrja umráðamann út í aflífunaraðferð. Heimilt er að aflífa fé með boltabyssu eða byssu með kúlu. Skotið skal í hnakka og dýrið blóðgað strax með skurði í gegnum báðar hálsslagæðar. Heimilt er að skjóta á færi ef ekki næst í dýrið. Heimilt er að aflífa lömb og kið yngri en 14 daga með banvænu höggi í hnakka og blóðgun strax á eftir.

9.80. Úrbætur

Tilvísun: 35. gr. og 44. gr. X. kafla í lögum nr. 55/2013 um velferð dýra.

9.80.1. Úrbætur

Ef ekki hefur verið gripið til úrbóta í kjölfar athugasemda eftirlitsaðila.

- Undir þessum lið eru metnar þær úrbætur sem gerðar eru á viðkomandi eftirlitsstað.
- Ef athugasemd sem gerð hefur verið við skoðunaratriði í skoðun hefur ekki verið lagfært við eftirfylgni eða næsta reglubundna eftirlit, skoðast það sem **Alvarlegt frávik** undir þessum lið.

V. Þáttur - Gæðastýring

1.1 Inngangur

Matvælastofnun annast eftirlit með þeim skyldum framleiðanda sem tilgreindar eru í 6.-8. gr. og 10.-12. gr. reglugerðar nr. 1160/2013. Uppfylli framleiðandi ekki skilyrði gæðastýringar skal Matvælastofnun veita hæfilegan frest til úrbóta þó að hámarki **fjögurra vikna frest**.

Þegar grípa þarf til ráðstafana vegna vanfóðrunar, harðýðgi, slysa eða slæms aðbúnaðar hjá framleiðanda skv. 38. gr. laga nr. 55/2013 um velferð dýra eru skilyrði gæðastýringar ekki uppfyllt. Í slíkum tilfellum skal ekki veita frest til úrbóta.

1.1.1 Ástand girðinga

Litið er til ástand girðinga þar sem fé skal haldið á bújörðinni. Meta skal hvert almennt ástand þeirra sé og hvort telja megi að þær séu fjárheldar.

- Undir þessum lið skal einnig athuga:
- Hvort að ástand girðinga sé með þeim hætti að þær séu hættulegar skepnum, liggja á hliðinni, laus gaddavír o.s.frv.

1.1.2 Ástand umhverfis við mannvirki

Litið er til um ástand umhverfis við þau mannvirki þar sem sauðfjárræktin er stunduð, hvernig jarðvegur er við fjárhús með tilliti til þess að gott sé að komast að og frá fjárhúsum bæði fyrir menn og dýr.

- Undir þessum lið skal einnig athuga:
- Óþrifnað út frá taðhaugum
- Járndrasl
- Ónýta rafgeyma
- Áberandi magn af ónýtum vélum, tækjum o.s.frv.

1.1.3 Umhirða og uppröðun lausra hluta

Litið er til lausra hluta í umhverfi fjárhúsa með tilliti til aðgengis að fjárhúsum og einnig vegna hugsanlegrar slysa-hættu af lausum hlutum í umhverfinu.

- Undir þessum lið skal einnig athuga:
- Vélar og tæki sem hindra aðgengi að mannvirkjum
- Ónýt tæki sem ekki er raðað eða komið fyrir með skipulögðum hætti.
- Hirðingu plasts, nets og garns.
- Tóma og/eða ónýta áburða- eða fóðurbætissekki.

1.1.4 Gæðahandbók

Gæðahandbók skal fylla út á þar til gerð eyðublöð hvort sem eyðublöðin eru á pappírformi eða rafræn (sjá 10. tölulið 3. greinar reglugerðar nr. 1160/2013). Þau atriði sem líta skal til eru; áburðarnotkun, landnýting, umhverfi, gróffóðuröflun og fóðrun á búinu.

- Grunnupplýsingar 2-A. Húsakostur – Lýsing
- Grunnupplýsingar 3-A. Beitarvæði – Lýsing
- Grunnupplýsingar 4-A. Lýsing jarðar – Bústofn
- Atburðir 1-B. Yfirlit – Ýmis verk
- Beit 1-A. Beitarráning
- Jarðrækt 1-A. Áburðarnotkun
- Uppskera 1-A. Uppskeruskráning
- Fóðrun 1-A. Fóðrun
- Aðstæður 1-A. Gátlisti fyrir umhverfispætti
- Lyf 1- A. Lyfjakaup
- Lyf 2 – A. Heilsufar – Lyfjanotkun, fullorðið fé
- Lyf 3 – A Heilsufar – Lyfjanotkun, lömb
- Lyf 4 – A Heilsufar – Lyfjanotkun, hópskráning

Hægt er að skoða hvort að viðkomandi sé notandi að Jörð þ.e. fyrir þætti sem varða gæðastýringu og hvort að lyfjakaup séu skráð í Búfjárhælsu.